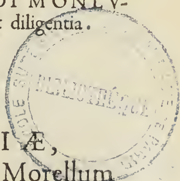
Dioclis Caryſtij

MEDICI, AB HIPPOcrate famâ & ætate ſecundi, aurea ad Antigonum Regem Epiſtola, De morborum præſagiis, & eorumdem extēporaneis remediis.

ADHÆC,

ARNALDI A VILLA-NOVA Medici præſtantiſſimi Conſilium ad Regem Aragonum, de ſalubri hortenſium vſu.

ANTONII MIZALDI MONLVciani, Medici, cura & diligentia.

LVTETIÆ,
Apud Federicum Morellum Regium Typographum.

M. D. LXXII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

PRVDENTISSIMO & integerrimo viro PETRO SEGVIER in Parisiensi principe Galliarum Senatu Præsidi ANT. MIZALDVS S.

LAudabile equidem ac præclarum semper existimaui, Præses ornatissime, mortales rebus ad uitæ cultum, usum & mores pertinentibus adiuuare, & iure iustitiáque eosdem prudenter regere, ut cuique quod suum est ex æquo & bono, tribuatur: Sed non minus etiam laudabile ac præclarum esse duxi, adfuturos morbos mortalibus præsa-

gire, instantes præcauere, præsentes circunspectè curare, & sanitatis conseruationem (qua absente languẽt omnia) salubriter docere. Cùm *itaque in his tribus & apertè, & breuiter,* Hippo*cratico more, versari animaduerterẽ, in hac ad* Antigonum A*siæ* Regem *aurea* Epistola, Dioclem Carystium, *fama & ætate, ut scribit* Plinius, *ab* Hippocrate *secundum, & toties à* Claudio Galeno *in testimonium accersitum, ac magnificè laudatum: precium operæ facturum me putaui, si eum è* Græcia *in* Latium *haud ita pridem deportatum, publicæ vtilitati proponerem, ut cariosæ uetustatis manus effugeret: quod temerè factum esse nemo, opinor, iudicabit.* Nam *quid, per* Deos *immortales, præstantius esse potest in hoc uitæ. & temporis lubrico & præcipiti curriculo, quàm priscorum inuenta, multo sudore, la-*

bore & uigilijs parta, candidè posteritati impertire? ne, ut diximus, rerum edax tempus, & inuidia pretiosorum operum rapacißima, obliuióque infida memoriæ nouerca, & artium, scientiarúmque deprædatrix insidiosa, illa eripiat, aboleat & miserè sepeliat. Ne *itaque in tantum discrimen ueniret* Diocles Carystius, *illum è tenebris in apertam lucem deducere, & à somno plus quàm* Epimenidis *longo, nimirum huc usq;* 1882 *annorum, uel circiter, excitare non sum cunctatus, magno, mehercule, sanorum & ægrorum commodo.* Nam *præter quàm quòd morborum partium corporis principum præsagia & signa breuiter proponit, unà cum illorum curatione, mira etiam auxilia non solùm inuentu, sed & absque impendio paratu facilia, ibidem præscribit.* Q*uæ, ecquid aliud, amabò, ob*

oculos ponunt, quàm priſcam illam, & omnium primam, cùm Græcorum tum Latinorum, *medicinam & medēdi artem? Quæ, ut ſimplex erat, quia hortēſis & campeſtris (ne longiùs eundum eſſet) ita abſque ullo fuco, ulla arte, nauſea & tædio, ſuauis habebatur, & urbanis æquè ac ruſticis admodum grata & utilis.* Cuius *rei ſi quis à me antiquiſsimum teſtem exigit, ego ſtatim de multis illi producam* Marcum *illum* Catonem, *triumpho, cenſura, & literarum claritate inſignem.* Qui, *ut* Plinius *tradit, herbis quas plantauerat, & maximè hortenſi braſsica, ſe, coniugem, filium, necnon libertos ad longæuam ſenectutem incolumes perduxit.* Fuit *igitur olim, vel ampliſsimo* Senecæ *teſtimonio, medicina paucarum herbarum ſcientia.* Sed *poſteà fraudes hominum, vt ille idem ſcribit*

Plinius, & ingeniorum capturæ officinas inuenere istas, in quibus sua cuique homini uenalis promittitur uita, & cōpositiones ac misturæ inexplicabiles decantantur, quæ solis hominum ingenijs constant. Non enim *fecit cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota, vt verbis utar* Plinij, *parens illa, ac diuina rerū artifex* Natura: *officinarum hæc, imò verò auaritiæ, commenta sunt.*

Sed de istis paucula hæc satis erunt, ne cum Plinio *bene dicendo, apud multos cum* Plinio *malè audiam: nam vt obsequium amicos, ita veritas odium sæpenumero parit.* Ad *te itaque,* Preses *integerrime, nostra se conuertet oratio: à quo supplex peto, vt, exporrecta fronte, & pro solito candore tuo, placidè, præstantissimum & antiquissimum hunc* Dioclem *medicum, vnà cum suo collega* Arnaldo *à* Villa nova, *medico itidem*

clarißimo (quem paulò terſiùs loqui facimus, quàm illius ferebant tempora) hoſpitio tuo excipere digneris: id nequaquam gratis facturus. Nam hic ſanitatem tuam ſalubri hortenſium vſu proſperè tuebitur: ille, morbos ingruentes, certis ſignis & præſagijs, ceu digito, indicabit, & ſi aderunt, ſuauibus remediis & paratu facillimis, citò, tutò, ac iucundè propulſabit. Vterque ſuum Opuſculum Regibus *ſcripſit & deuouit: ego meam in vtroque operam, tibi ſummo viro &* Præſidi *inculpatißimo, qui mihi* Regis *inſtar haberis (ſi quidem uerum id eſt quod* Homerus *ſcripſit,*

Qui rectè faciet, non qui dominatur, erit Rex)

officioſißimè offero, & ex animo deuoueo: Eia *itaque, ubi à grauibus* Senatus *occupationibus, & priuatis negotijs tibi reſpirare dabitur,*

Seſquihoram ſcriptis illorum impende, ſed hora

Sufficit

Sufficit: hoc nimium? ſubtrahe dimidium.

Verùm enimuerò, hîc ingens pectus meũ ſubit cura, ne ea quæ tibi dicamus præclaro tuo nomini parum reſpondeãt: Sed me in eo ſolatur, audaciorémque reddit Plinius, *tradens multas gentes* Dijs *lacte ſacrificare: ad hæc, mola ſalſa litare qui thura non habent.*

> *Addo quòd & Diuis ſupremos inter honores,*
> *Ceſpes, & exigui placuerunt farra coloni.*

quemadmodum ſcribit Statius. *Malè præterea me torquet, quòd tam uili munuſculo, ſublimitatem tuam ſalutem: Sed rurſus hunc mihi ſcrupulum adimit magni* Artaxerſis Perſarum Regis, *præclarus & ſolennis modus, quo animos ſibi donantium munera, quamtumuis exigua, potiùs expendebat, quàm munera ipſa. Quæ magnitudine & corporis mole non ſemper æſtimanda eſſe,*

Certò adamas, gemmæque docent: nam corpore paruo
Oblectant Reges, diuitibúsque placent.

Verùm hæc satis, uel fortasse plura quàm oportuerit, præsertim apud occupatissimum Præsidem: Cuius laudes, pro mea tenuitate, sanè quàm libenter hîc percurrerem, nisi re uera scirem, laudanda alacriùs facere, quàm facta audire. Cùm itaque id mihi tua modestia negatũ sit, Præses prudentissime, ego interim Deum Opt. Max. qua potero sedulitate supplex precabor, vt & te, & præstantissimum Parisiensium Proprætorem filium tuum, Reipublicæ imprimis, deinde literis & literatis omnibus incolumes diu custodire dignetur. Lutetiæ, Idibus Septembris, 1572.

DIOCLIS CARYSTII

Medici ab Hippocrate famâ & ætate ſecundi, aurea ad Antigonum Aſiæ Regem Epiſtola, è Græco Latinè reddita, De morborum præſagiis, & eorundem extemporaneis auxiliis per hortenſia, ANTONII MIZALDI *medici diligentia.*

DIOCLES ANTIGONO REGI BENE AGERE.

VONIAM ſumma tibi inter omnes Reges, ANTIGONE, comparata eſt eruditio, & iam ſenilis procedit ætas, vniuerſæque philoſophiæ ac mathematicarum non vulgaris tribui-

Antigoni Regis eruditio non vulgaris.

tur cognitio, quibus ſingulis clariſſimus haberis, & palmam aliis longè præripis: Ego regiam quoque & familiarem tibi eſſe debere exiſtimans, eam philoſophiæ partem quæ ad tuendam ſanitatem pertinet, idcirco tuæ Maieſtati hac noſtra Epiſtola paucis complecti volui, vndenam infirmitates hominibus contingant: & quibus indiciis præcedentibus augurētur, quibúſue præſidiis opportunè eis proſpiciatur. Quemadmodum enim ſigna quædam minimè obſcura, cœli tempeſtatem ferè ſemper prę-veniunt, quibus nautæ, & alii rerum naturæ periti, quid faciendum ſit vt tutiores euadant facilè colligunt: ſic nullus præter naturam affectus homines corripit, niſi certis præcurrentibus ſignis ille in-

Similitudo ſanè quàm appoſita.

dicatus fuerit. Tu itaque noſtris ea de re præceptiunculis admonitus illas obuiis vlnis excipere, & ad vnguem obſeruare minimè dedignaberis.

Diſtribuimus humanum corpus in partes quatuor, Caput, Thoracem, Ventrem, & Veſicam. *Corporis partes quatuor.*

CAPVT.

CVM itaque morbus quiſpiam caput præhenſurus eſt, certa præſagia & ſigna illum magna ex parte ſolent prædicere. Cuiuſmodi ſunt capitis ad ſupercilia vſque grauitas, aurium murmurans ſonitus, & temporum pulſatio. Manè lachrimantur oculi & caligant: hebetatur odoratus, ac gingiuæ intumeſcunt. Itaque dum eiuſmodi *Præſagia inſtantium morborum capitis.*

præſagiorum & ſignorum quidpiam animaduerteris, caput confeſtim repurgandum eſſe iudicato: nullis, inquam, pharmacorum pręſidiis, verùm, ſumptis hyſſopi, vel origani ſummitatibus tritis, & in ollula ebullitis cum paſſo, vel iuris ſemiſextario, quibus os ieiunum collues, & quoad pituita educatur gargarizabis. Hoc ſanè morborum capitis facillimum eſt remedium. Saluberrimum quoque fuerit, decocto ſinapi, in aqua mulſa & calente præmacerati, ieiunum os itidem colluere, & gargarizando humorem è capite deducere. Oportet autem caput ipſum antea perblandè fricare, & tegumento quopiam calfacere: vt liquefacta pituita ſublato obſtaculo, meliùs fluere poſſit. Quiſquis præuiſa ſi-

Remedia morborum capitis.

Semiſextarius vnciæ decem.

Cautela notatu digna.

gna & poſita remedia neglexerit, ſe morbis iſtis opportunum fore certò ſciat: nempe ophthalmiæ, glaucomati, aurium dolori, ſtrumis in ceruice, tabi cerebri & σφακελισμῷ, coryzæ, raucedini, anginæ nocturnæ, lapſui vuulæ, capillorum defluuio, vlcuſculis capitis & dentium cruciatui.

Accidentia ex neglectis remediis capitis.

THORAX.

QVando verò mali quidpiam thorax paſſurus eſt, his pręſagitur & pręſignificatur notis. Sudor quidam per corpus vndique diffluit: ſed omnium maximè ad thoracis regionem. Lingua craſſeſcit, & ſalſa, amara, aut bilioſa exſpuuntur: ſpontanei dolores in lateribus & ſcapulis citra manife-

Signa morborum thoraci impendentium.

ſtam cauſam oboriuntur: oſcitationes crebræ fiunt, vigiliæ fatigãt, vrgent ſuffocationes, ſitis adeſt, & ex ſomno labor & animi anxietas, infeſtant pectoris anguſtiæ, & brachiorum laſſitudo, ac manuum tremula affectio. Quibus nec malè, nec imprudenter ad hunc ſuccurritur modum. Imprimis vomitus haudquaquam crapuloſus, à cœna, quoad eius fieri poteſt, proritandus eſt ac mouendus: ſed abſque medicamento. Proſunt etiam vomitus ante paſtum matutini, & ieiuni, à Gręcis συρμαισμοὶ nũcupati. Quibus igitur hoc pacto vomere placuerit, radiculas tenues, ſeu raphanos, naſturtium, erucam, ſinapi, aut portulacam deuoret, deinde aqua tepida affatim hauſta vomat. Qui dicta pręſagia & pręſidia negli-

Remedia morborum thoracis.

Vomitoriũ paratu facillimum.

negligẽdo prętermiserint, hos metuant affectus, pleuritidem, peripneumoniam, melancholiam, febres acutas, phrenetidem, veternum, & cum singultu faucium ardorem & phlegmonem.

Incommoda ex neglectis præsidiis thoracis.

VENTER.

SI quis autem morbus ventrem inuasurus est, his detegitur indiciis. Venter in primis conuoluitur, obmurmurat & perturbatur: esculenta cum poculentis amarorem pręse ferunt: genuum adest grauitas, spinæ & lumborum rigor inflexilis, cum vniuersi corporis lassitudine, citra manifestam causam. Vbi hæc signa obseruas, venter, nullo quidem medicamento, sed victus ratione emolliendus ac

Indicia futurorum vẽtris morborum.

lubricandus est. Nam & meliùs & longè tutiùs est iis vti, quibus non facilè potest delinqui. Ex horum classe & numero sunt beta aqua mulsa incocta, allia elixa, malua, rumex, mercurialis, & omnia melle condîta: cuncta enim hęc alui excrementa clementer ac benignè deiiciunt. Quòd si pręsagiorum quodpiam magis atque magis intendatur, cnici seu cartami liquorem omnibus decoctis infundes: nam is & suauior & tutior est. Vtilis etiã fuerit læuis brassica, multa aqua elixata. Huius etenim iuscu-lũ heminæ dimidię seu vnciarum quinque mensura cum melle & sale haustum, summè iuuabit: perinde atque cicerum decoctum ieiuno stomacho eadem mensura potum: nam eundem habet effe-

Remedia morborum ventris per illius lubricationem.

Aluum blãdè & facilè soluentia.

ctum. Hæc signa & auxilia paruipendentibus affectiones istæ sæpenumerò succedere solent: diarrhœa, disenteria, lienteria, voluulus, coxarius morbus seu ischias, tertiana febris, podagra, apoplexia, hæmorrhoides, & articularis cruciatus.

Quæ sequătur neglectă ventris curationem.

VESICA.

QVando autem vesicæ mali aliquid imminet, his indicus dignoscitur. Post exiguum cibum plenitudo infestare deprehenditur: oboriuntur flatus & inflationes, ructus & pallor vniuersi corporis. Somni adsunt graues, vrinæ tenues, aquosæ & ægerrimè stillantes, necnon circa pudenda bubones, vel œdemata. Vbi sese

Signa morborum vesicæ propinquătium.

proferent eiusmodi signa & præsagia, auxiliis lotia impellentibus & promouentibus, opportunè succurrendum erit. Id quod sine periculo præstabunt apii & fœniculi radices, in vino albo, tenui & odorato, maceratæ & decoctæ: modò cyathi duo iusculi, seu vnciæ tres, quotidie exhibeantur: manè nimirum & vesperi, cum aqua dauci, smirnii, vel enulæ campanæ: quodcunque horum ad manum fuerit, nam æquè singula prosunt. Cicerum quoque prę maceratorum & coctorum aquam, si cum vino biberit ægrotans, idem prorsus consequetur. Qui verò scripta signa & auxilia imprudenter neglexerit, à sequẽtibus morbis sibi metuat: nimirum ab hydrope, lienis tumore, hepatis dolore, lithiasi, nephritide,

Auxilia affectuum vesicæ.

Incommoda sequentia neglectam curationem vesicæ affectæ.

ſtranguria, colico cruciatu, & torminibus. Cæterùm, in omnibus ſignis & malis quæ hactenus propoſuimus, infantibus quidem & iunioribus, clementiora medicamenta, grandioribus verò, & natu maioribus, validiora ac efficaciora exhibere conueniet. *Aduertenda & notanda.*

ADMONITIO.

SVnt in Græco exemplari (cuius paraphraſtem veriùs quàm interpretem me præſtiti) alia aliquot hîc omiſſa, de ſeruanda victus ratione per quatuor anni cardines & tempeſtates. Quæ, quia parum congruere nouimus ad hanc ſeptẽtrionalis cæli & ſoli noſtri inclinationem & clima, idcirco hîc omittere nobis uiſum fuit. *Cur autor ad finem græci exemplaris ſcripta quædam conſultò omiſerit.*

DE SYRMAISMO, ET RATIONE PVRGANDI PER VOMITVM, EX AEgyptiorum inuento & formula.

QVIA in superiore Epistola ad Antigonum Regem, Diocles medicus doctrina & antiquitate celebris, Syrmaismi mentionem facit in morbis thoracis, quædam ex Ioanne Lãgio medico & philosopho præstantissimo in medium de Syrmaismo producam.

PLVTARCHVS autor grauissimus, in Dialogo *cui titulus, Quòd bruta ratione vtantur,* Gryllum *quendam ad hunc modum loquẽtem introducit,* τοὺς μὲν γὰρ Αἰγυπτίους πάντας ἰατροὺς ἀκούομεν εἶναι. *quod est,* Audimus *quidem Ægyptios omnes medicos esse:* Nempe *qui in omni philosophia & magiæ naturalis sapientia & vetustate omnes vniuersi orbis incolas longè superarunt. Qua primi non herbarum modò & radicum, gẽmarum, astrorum, &, vt verbo dicam, omnium terræ nascentium vires, sed etiam rerum cælestium, diuinarúmque causas, & præcipuè morborum, omni solertia scrutati sunt.* Nec *temerè, quid enim prodest ægrotis medicus, vt tradit* Polybius, *qui effectuum corporis causas ignorat? nihil sanè.* Proinde *cùm* Aristoteles *graui morbo decumberet, medico suo multa vetanti, & non pauca citra morbi causam edicenti, scitè, atque eleganter fertur respondisse:* Ne *me cures vt bubulcum, vel fossorem sed priùs morbi causam edissere, sic me præceptis tuis morigerum facilè reddideris.* Sed, *vt ad Ægyptios redeamus, illi,* Diodoro Siculo *authore, asserunt ex cibario-*

Vide Platonem *in* Timæo, *&* Eusebium *de præparatione euangelica.*

Polybius *libro secundo & tertio historiæ. Et* Aelianus *lib. 9. cap. 23.*

Lib. 2. suæ Biblyothecæ.

rum luxu & crapula omnes oriri morbos. Eos igitur *ieiunio, aut vomitu, ídque quotidie, vel tribus aut quatuor interiectis diebus, inanitione, vt* Hippo*crates quoque edixit, curare oportere*. Id *quod* Hero*dotus quoque in* Euterpe *affirmat*: Apud *Ægyptios, inquit, adeò erat frequens vsus clysterum, vt quouis mense triduò se purgarent vomendo, & intestina sanitatis ergo clysmate eluendo*. Quod ab Ibide *volucri* Ciconiæ *simillima, & à canibus didicerant: qui vt* Claudius *Ælianus tradit, dum lumbricis infestantur, segetem herbescentem depasti eos egerũt. cùm verò alterũ ventrem exonerare volunt, herbam quandam gramini canario similem arrodere dicuntur: cuius viribus partim vomendo, partim per aluum bilem æruginosam & quicquid in vtroque eorum ventre redũdat exonerant maximo eorum commodo. Vnde etiã Ægyptios* Syrmaismum, *quo canes vtrumque ventrem expurgant, didicisse, idem Ælianus refert: & ob id beneficium*, Canes *sub* Anubis *nomine adorarunt. Cùm igitur Ægyptus non tantùm nili effluuio, sed præclaris etiam philosophorum, quos magos dicunt, & medicorum quoque ingenijs fœcunda, per totũ terrarum orbem celebraretur, ad illius arcana doctrinæ & sapientiæ præcepta capessenda*, Demo*critus* Abderita, Pythagoras *&* Plato *in Ægyptum appulerunt, & Ægyptiorum dogmata in* Latium *aut, si mauis veterem Græciam attulerunt*. At Democritus *Chaldæos etiam inuisit, &* Babylonem *ingressus magos, & postea* Indorum *gymnosophistas salutauit*: A *quibus sapientiæ, medicinæ, & rerum occultarum thesauris onustus, tandem in* Græciam *rediit, &* Hippocratem*, cum quo diu familiariter vixit, præter*

Aphorismo 22 sectionis secundæ.

Aelianus libro 5 cap. 46. & lib. 8 cap. 9. de animalibus.

Vide Hero*dotum & Diodorum.*

Lege Euse*bium libro 10. cap. 2 et Cic. lib. 5. de finib.*

alia multa, Syrmaiſmum Ægyptiorum, vt par eſt credere, docuit. Cuius vſum ille idem Hippocrates *in curatione fracturæ aurium his verbis cõprobat,* ἢν δὲ καὶ εὐήμετος εἴη, ἐμέειν ἀπὸ συρμαισμοῦ, *id eſt.* Si *patiens ad vomendum pronus fuerit, vomere illum à ſyrmaiſmo ſinito: taliter enim, inquit* Galenus*, leues & mediocres alui detectiones, vel euacuationes per vomitum veteres appellarunt: quas varijs proritabant pharmacis:* Nempe *melle affatim deglutito, aqua mulſa meraciore, ſucco ptiſanæ ex aqua per ſe, vel cum melle decocto: & ijs efficacioribus, ſurculis veratri albi in raphanum defixis: vel raphanis ſolis poſtero die ex aceto mulſo comeſtis: nec verò tantùm lentoris habet, quantùm raphani ſuccus, aut bulborum narciſſi, qui vomitum quoque prolicit.* Non *temerè igitur* Diocles Antigonum *regem admonet, vt ægritudines thoracis imminentes, ſyrmaiſmo præueniat.* Quod *attinet ad ſyrmaiſmi etymũ,* ἀπὸ τοῦ συρμαΐζειν *deduci videtur, quod, autore* Suida*, purgare per vomitum & aluum ſignificat, & pharmacum, quod id operatur,* συρμαίαν *dixerunt.* Sed *de ſyrmaiſmo, & purgatione per vomitum hæc in præſentiarum ſatis erunt.*

Hippocrates lib. 2 de articul. & Galenus ibidem.

Vide Comment. Gal. de fract. oſſium, & Paul. Aegi.

Lege in Lexico Suidæ & Phauorini.

ARNALDI A VILLA-NOVA, medici præſtãtiſſimi, Conſilium ad Regem Aragonum de ſalubri hortentium vſu.

De *ſalubri uſu* Olerum.

OLERIS nomine hîc intelligimus, plantas eas, quæ in vſum coquinæ veniũt, vt ex illis parẽtur iuſcula, fercula, condimẽta & ſimilia, ſiue ſint herbæ, vt caules, lactucæ, ſpinacea, betæ, & aliæ: ſiue fructus plantarum, vt cucurbitæ, cucumeres, cinaræ, melones, & huius plumæ alij: ſiue radices eſculentæ, *Quid hîc per olus intelligendũ.*

vt cepæ, porra, raphani, allia, & similes. Imprimis itaque moneberis, quòd temperato corpori & euchymo oleribus veſci non expedit, præſertim crudis, lactuca & portulaca exceptis. Quibus per æſtus & calores immodicos, mediocriter vti conceditur, ad placandum & temperandum ſanguinis, ventriculi & hepatis incendium. Quo tempore, ante alia fercula, ex pauco aceto roſacea aqua defracto, ſumi poſſunt. Sed amaræ lactucæ ijs maximè vitari debent, quorum corpora calido temperaméto ſunt prędita. Borrago & bugloſſum domeſticum, omni tempore congruunt, propter temperatam eorum facultatem: ſed his imprimis quorum aluus pigra eſſe ſolet. Nec ineptè fiet, ſi ad tollendam illorum

Cruda olera corporibus temperatis noxia.

Borrago & blugoſſum quibus congruant.

aſperitatem, nonnihil tenerrimorum ſpinaceorum, vel blitorum, ſed nequaquam rubeſcentiũ, vnà decoxeris: & ſi æſtas aderit, lactucam adiieceris, vel portulacam, aut atriplicem, vel betam: Si verò hyems vigebit, naſturtium, petroſelinum, vel pauca menthæ folia aut alborum cauliũ cymas & oculos. Spinacea & bliti, quia temperamento inuicem propinquant, mixtim vel ſeparatim ſumi poſſunt, qualibet anni parte, modò quæ tempori congruent, illis adiungantur: vt æſtate, lactuca dulcis, portulaca, atriplex, & cucurbita: hyeme, naſturtium, vrtica tenera, petroſelinum, caules rubri, aut criſpi virides. Albi caules quorum latæ ſunt coſtæ & brachia cum leni folio, vtiliter ſumuntur æſtate

Spinacea & Bliti, cum illorũ vſu.

Caules albi.

& autumno, si in arido solo & vmbroso loco educati fuerint: sed omnium maximè eorum summitates & tenerrima capitula probantur, abiectis magnis & latis foliis.

Asparagi. Asparagorum teneritas prębullita verno tempore locum habere potest. Verum enimuerò, in horum omnium vsu tria obseruare conuenit.

Tria summè obseruanda in olerum vsu. Primùm, vt reiiciantur quæuis olera, dum ad florem festinãt. Alterũ, ne cum lacte animalium condiãtur: nam ita immodico vapore, calida corpora & temperata offendunt. Itaque in carnium, & omniũ maximè gallinacearũ iusculo, vel cum amygdalino lacte, aut oleo dulci & recẽti, perappositè ac salubriter condiẽtur. Quod attinet ad

Cucurbitæ. cucurbitas, satagendum erit, vt pro animalium lacte, amygdalinum il-

lis adhibeas, ne renibus & veſicæ noceant. Nec inſalubre erit, comites eis etiam dare albas & rotundas cepas, ne inteſtinis quidpiam detrimenti adferant: adhæc puluere cinnamomi conſpergere, ne ventriculo officiãt. Tertium in vſu olerum obſeruãdum id eſto, vt ante alia fercula ſumantur, exceptis caulibus, qui ſub finem menſæ locum habere poſſunt, ob quandam ſtipticitatẽ, vt ita dicam, & nitroſitátem, qua ſunt præditi, maximè criſpi, virides, ac rubri. Si autem excluſa eorũ ſubſtantia, ſolum iuſculũ haurire perplacuerit, omniũ primùm, hoc eſt, paulò ante cibos alios, agendum id erit: ob manifeſtam laxandi & aperiendi facultatem qua pollet. Quòd ſi vtrumque vnà ſumere viſum fuerit, ni-

Caules ſub finem menſæ locum habere.

mirum & iuſculum & cauliũ carnem, ſedulò obſeruabis, ne ventriculo negocium faceſſas, & ciborum coctionẽ præpedias, ob contrarias facultates. Expedit itaque ad id incommodi depulſionem, vt antè pręſcriptam eorum conditu-ram & coctionem prębulliant: aut aqua feruens ante cocturam illis aliquoties ſuperfundatur: vel ex iis iuſculum initio paſtus hauriatur, & in fine herbacea ſubſtantia.

De vſu caulium pulchra & notatu digna.

De ſalubri uſu Radicum *hortenſium eſculentarum.*

RADICES hortenſes quibus ſolemus veſci, ſunt porri (aut ſi mauis porra) cepæ, allia, raphani, rapa, napi, paſtinacæ, & ſiſera. A primis quatuor debent prorſus

Hortorum radices eſculentæ.

abſtinere qui calido ſunt temperamento, maximè ſi cruda fuerint. Sed hyemali tempore, in iuſculis & cibario vſu nequaquam prohibentur: præterquam his qui fluxui pulſantium hęmorrhoïdum ſunt obnoxii, vel extemporaneæ inſperatæque illarum eruptioni. Quãquam minùs periculi ingruere ſolet ab albis cepis, modò prębullitæ fuerint, & ex eis factum ſit, vt vocant, Cepulatũ, cum optimis carnibus, aut dulci oleo: in quibus prætermittere nunquam licet, amygdalinum lac. Verum enimuerò quia tale ferculum ventrem ſolet ſoluere, idcirco principio menſæ & ante alios cibos ſumi debet. Oblongæ cepæ, rubentes ac rotundæ, nullum in his locum agnoſcunt. Rapa dulcia, & napi

Porrorum, ceparum & alliorum vſus.

Cepulatũ.

Rapa & Napi.

tenerrimi, cum carnibus, abſque melle, pipere, & cimini aut carui ſemine decocta, ſic ſatis probãtur, etiam ſi nullo condiantur ſapore. Quòd ſi aliquo oblecteris, abundè erit caryophyllum addere, vtcunque tuſum, vel Zinziber, cinnamo múmue, aut crocum: Sic enim meatus vrinales aperient, aluum remollient, & viſui proderunt.

Paſtinacæ. Paſtinacæ, præſertim albæ, ſub feruentibus cineribus aſſatæ, aut in iuſculo cum carnibus elixatæ, ſalubriter ſumi quandoque poſſunt: nam & ventri, & viis vrinariis eadem præſtant auxilia cum præcedentibus: modò prima menſa, vt anteà ſcriptum fuit, exhibeantur.

Siſera quibus proſint. Siſera, nobis vulgò, *Cheruis*, dicta, hyeme & vere corporibus euchymis impunè ſumi poſſunt frixa, & vt par

vt par eſt, condita. Sed ſi caput, thorax, aut pulmo defluxione, vel rheumatiſmo tentarentur, illis abſtinendum eſſet: quoniam humido capiti & pulmoni ſummè nocent.

De *ſalubri uſu* Leguminum.

Legumina euchymis & temperatis corporibus non congruunt, quandiu integra fruuntur ſanitate. Quapropter vitanda eſt eorum ſubſtantia, & maximè ſiccorum. Si tamen viridium & recentium vſus cuipiam expeteretur, cõſentaneum erit vt cum Zinzibere & croco exſiliquata decoquantur, & ſub finem lacte amygdalarum dulcium condiantur: niſi ſatius eſſe duxeris fieri id cũ iuſculo pinguium carnium, excluſo la-

Viridium leguminum vſus & cõditura.

Fabæ, pisa & cicera. cte amygdalino. Fabę, pisa & cicera, de omnibus leguminibus minùs noxia habentur euchymis corporibus, omniúmque minimùm pisa, quæ albo & rotundulo sunt corpore. In summa, quęcunque ex leguminibus sicca erunt, absque carnibus parari debent, addita cepa alba & rotũda, minutim concisa: tum demum in oleo dulci, vt decet, frigi, & amygdalino lacte condiri: pręcipuè si ex fresa faba ferculum parari debeat. *Legumina cum animalium lacte cocta, fugienda.* Legumina quę cum animalium lacte in vsum veniunt, prorsus fugienda sunt. Verùm per esuriales illas & longas ferias (vulgus Quadragesimam vocat) in quibus obstruentium alimẽtorum & saburrantium quamplurimi larga copia vti solent, vt piscium, polentarum, & similium,

tunc temporis precium operę fuerit ad tuendam valetudinem, prima mensa interdum haurire iusculum pisorum, aut cicerum depuratorum, quod populares Puretam nuncupant. Quę nihil aliud est, quàm decoctum id, quod prisci medici summoperè laudarũt, & ad hunc apparauerunt modum. Macerãtur per noctem pisa vel cicera in aqua dulci: postridie ebullitionibus aliquot blandè feruent: colatura mundo vase excepta, appetente hora pastus cum vini albi tãtillo, & pauco spicę nardi puluere, nec non mediocri sale & croco, vnica ebullitione rursus feruet, ac tum demum prima mensa hauritur. Iusculum id aperit ac deterget capillares venulas hepatis, & vrinæ vias emũdat, vnde corpora

Iusculum pisorum seu pureta, quo modo antiquis parabatur.

Pro calculo & arenulis. à calculo & arenulis eximiè tuetur & præseruat, maximè si prẹmollita fuerint pisa, aut cicera, in aqua decoctionis radicum petroselini, & ibi, quo dictum est modo, percocta. Populares falluntur in eo, quòd sibi persuadent idem commodi esse in iusculo cicerum maceratorum & remollitorum in lixiuio. Nam sic tota substantiæ tenuitas & subtilitas ab illis separatur.

De salubri usu fructuum, tam arboreorum, quàm herbaceorum.

FRuctuum vsus non conuenit euchymo corpori & temperato ratione cibi, sed potius medicamenti: fructibus itaque moderatè vti conuenit, obseruato semper *Fructibus prudenter ac moderatè vtendum.*

commodo, & incommodo,quod ex eorum vſu pendet. Nam ad voluptatem non ſunt ſumendi, quin potiùs ad vtilitatem & ſalubritatem. Itaque,qui illis pro alimento vtuntur, debent qualibet anni parte conſideratè proſpicere, in quę detrimenta poſſint incidere, cùm ex ea cœli & aëris conſtitutione quæ tunc ſeſe offeret, tum ex alimentis & rebus quę in aëre, qualisqualis erit, educabuntur & vigebunt. Cęterùm, quia æſtiuo tempore & calido ſanguis facilè incenditur, autumno verò ſicceſcit, idcirco per ea tempora liberum eſt frigidis & humidis fructibus vti, ad contemperandum ſanguinem. Inſuper quia per calores mēbra corporis rareſcūt, & hinc reſeratis eorum ſpiraculis facilè effluit

Frigidis & humidis fructibus quādo vtendū.

natiuus calor vnà cum ſuo ſpiritu, ob id tunc temporis vti cõceditur fructibus moderatè adſtringentibus: quales ſunt ſubacerbi, auſteri, & ſtiptici vulgò nuncupati. Quo etiam caſu cõgruit acidorum vſus, ad internum æſtum frangendum, aut ſaltem leniendum. Adde quòd aëris ſiccitas ſępenumerò aluũ reſiccare ſolet: quò fit, vt æſtate humectãda ſit vſu fructuum dulcium & humidorum. Quorum pręſidio conciliari etiam poterit ſomnus, qui plærunque à ſiccitate prępediri conſueuit. Iuuabit denique eorundem vſus, ac ſummè proderit ad ſitim placandam, & hepatis, cordis, nec non oris ventriculi æſtum per ea tempora leuandum.

Quando vtendum fructibus acidis, aſtringentibus, humidis ac dulcibus.

His diligẽter animaduerſis, facilè, vt opinor, colliges vſum fru-

ctuum, quo dictum est modo selectorum, æstate feruida, & sicco autũno nequaquã prohiberi. Quod ad sanitatis conseruationem attinet, pro canone, ceu rata sententia habeto, fructibus nunquam esse vtendum, siue crudi, siue cocti erunt, donec in sua arbore perfectam assecuti fuerint coctionem & maturitatem, si quidem id fieri potest. In his mora excipiuntur, quorum vsus probatur antè quàm ex integra maturitate nigrescãt. Nam tum sanguinem inficiunt, & ad putredinem viam sternunt, excitántque bubones, carbunculos & anthraces. Ob id in regionibus calidis & humidis, eo anno quo talium mororum frequẽs est vsus, epidemici morbi, populares & pestiferi, maximè vigere solent: nisi

Fructibus ante perfectam maturitatem nũquam vtendum.

Mora.

fluxionibus alui impediantur. Abstinendum est à fructibus, quoties in illis vermes cumulatim gignuntur, aut fructus ipsi internè tabescunt. Quod inde cognoscitur, quia parte interiore natiuum colorem deponūt, & genuinam pulpam nequaquam præ se ferunt. Quo fit, vt tales fructus, quotidianas febres, & continuas ac putridas, comites plerumque habeant, & frequenter generent: nisi fortè illorum cruditas & corruptela, soluta aluo pessum eat, aut copiosis ex sudore laboribus, vel aliter, à corpore excludatur, aut per vrinas opportunè eluatur & effluat. Obseruandum insuper erit, ne simul diuersi fructus sumantur: quantumcunque fuerint in suis naturis & qualitatibus propinqui. Vt si contin-

Vermiculosi fructus fugiendi.

Diuersos eadē mensa fructus non debere sumi.

contingat prunis veſci dulcibus ad mouendam aluum, non expediet vnà cum illis vti ceraſiis: quin potiùs his, aut illis, ſimpliciter, prima menſa, & pauco ante alia fercula tempore. Sic in ficuum & vuarum prouentu, non licet vtriſque ſimul vti, quamuis valde proſint excretioni alui, ſed alteris duntaxat ſeorſim & particulariter: veluti recentibus ac maturis ficubus, quo dictum eſt modo, tempore, & loco. Quæ vt efficaciter proſint, & aluum optimè ſubducant, iuſculum deſuper hauriendum erit, vel alius quiſpiã liquor idoneus. Verùm, bilioſis omnibus, nec non iis quibus hepar cum ventriculo calidum habetur, tutius erit frigidam ſuperbibere: reliquis verò vinũ adprimè dilutum. Quòd ſi ad illoſ-

Vt ficus proſint & aluum ſubducant.

De vuis & earum vsu salubri.

met effectus vua ſumi debuerit, ſedulò cauendum erit, ne id fiat inter epulas, ſed longè antè: præſertim ſi recẽs & exactè matura fuerit. Nam ſic flatus, & ventoſa tormina non ſolùm promoueret, ſed etiam ebullitionem, & neſcio quam ciborum fermentationem, vnà cum ventriculi ſubuerſione, perturbatione & coctionis impedimento, molire-tur. His accedat, quòd vuis ſumptis, vinum deſuper nullo modo eſt hauriendum: quin potiùs iuſculum, aut aqua frigida. Si tamen inter fercula liberet vuam manducare, ſit illa dies aliquot antè decerpta & adſeruata. Id quod fieri ſi minùs poſſit, in feruentem aquam demittatur, & tum demum ſuperfuſa frigida, menſæ apponatur. De perſicis, anteperſicis, & ſimilibus mol-

Pulchra de vuis & obſeruatu digna.

li cute & carne prędítis fructibus, idē ferè sentiendum erit. Nam Persica sumūtur initio mēsæ & primo eius vestibulo, ad mouēdam aluū, & ducēdas deorsum fęces: iis maximè quibus calidum & siccum est hepar: sed tunc non expedit ficus sumere, quæ magna scatent humiditate. Nocent verò, vt etiā aquosi & frigidi fructus omnes, iis quorum viscera frigida habētur & humida. Si tamen & his & illis vti visū fuerit, aliquātisper præmacerari debent in vino aliquo generoso, si eadem die ex sua arbore decerpta fuerint. Quæ biduò, vel triduò post collectionem, Soli exponentur, longè sapidiores ac salubriores gustu esse deprehendentur. Cęterum, si cui calida habenti viscera, notabili quantitate ficus edere visum

De Persicis & eorum vsu.

De ficubus pulchra & notatu digna.

erit, ei ſanè quàm optimum fuerit durioris carnis perſica, vel anteperſica, aut odorata & permatura mala antè manducare: æſtate cruda, hyeme verò cocta. Ex ficubus prȩſtantiſſimæ habentur, quibus rubicunda eſt pulpa, & ſapor ſubacris, cenſentúrque vtiles eſſe iuuenibus, & calido temperamento præditis corporibus.

Admonitio. Quæ hactenus ſcripta ſunt, ad eos quoque fructus referri poſſunt, qui ad temperandum ſanguinis æſtum & feruorem ſumuntur, cuiuſmodi ſunt cucumeres & melones: prȩterea qui ad placãdam bilis acrimoniam & eius incendium reſtinguendum offeruntur, vt facere ſolent acidi fructus & frigidi.

Melones, citruli & cucumeres. Sed hîc nequaquam eſt omittendum, nec item obliuiſcendum,

quòd cucumeres, melones & citruli vnà ſumi non debent. Qui ſi fortè ad mẽſam apponentur, parũ ex eorum pulpamento licebit deguſtare, ídque ante cibos alios. Quod iuuenibus & his quibus calida ſunt viſcera, pręceptum erit. Quanquam, æſtiuis caloribus, & per κυνοκαύματα non incongruè, nec inſalubriter ſub finem cœnæ ab iiſdem ſumi etiam poterunt: vt diaphragmati & ſuperioribus corporis partibus, ob præcedentem diei feruorem æſtuantibus, perfrigerium aliquod accerſatur: maximè vbi ſomnus paulò pòſt ſequi debet. Hinc nimirum facilè potes colligere, cur perſica, vel, vt legunt alii, citria, ſub finem cœnæ ſumpta, plus proſint, quàm initio eiuſdem, licet aquoſi & humidi ſint fructus, nimirum *Obſeruatu & notatu digna.*

Cur humidi fructus, subacerbi & acidi mensas claudere debeant.

quòd squallorem, & partium corporis superiorum æstum mitigent, & suauem somnum procurẽt, grauésque halitus & fumos à præsumptis cibis elixis, vel assatis, & acribus eorum condituris excitatos, dum ex ventriculo & hepate sursum volare, & cerebrum petere satagunt, deorsum redire, & veluti posito desuper operculo, intra proprios cancellos sese continere cogantur.

Pulchra & notatu digna.

Vtilius nihilominus esset, ad æstũ sanguinis leuandum, cucumerum quo decet modo apparatorũ, aut peponum, melonúmue pulpam & subcutaneã carnem longè ante cœnam sumere: in fine verò, persica, vel potius citria, vt anteà diximus, aut granata, selectáue poma cruda, cum tantillo panis: vel candentibus cineribus priùs exposita, &

perfrigerata. Acidi fructus & subausteri qui ad extinguendum, vel obtundendum flauæ bilis incendiũ, ad proritandámue & excitandam ciborum appetẽtiam sumuntur, longè ante prandium exhiberi debent: cuiusmodi sunt cerasa subacida, aut mora semimatura. Sed siue initio mensæ præsumantur, siue longè antè exhibeantur, nihil est superbibẽdum. Nisi fortè metueres ne ab eorũ aciditate, vel acerbitate offenderetur guttur, aut stomachus, vel spiritalium membrorum quodpiam: Tunc enim consultum esset, nonnihil iusculi, vel vini aqua refracti, aut sacchari optimi, ilico pòst sumere. Monendi itaque sunt qui ieiuno ventriculo citria mala, aut limonia, vel granata acida, vel quid tale accipiunt,

Acidi fructus & subacerbi quãdo vtiles.

Admonitio nequaquã neligenda.

vt id nunquam tentēt, quin priùs illis ad manum ſit præſtantiſs. ſaccharum. Quòd attinet ad comprimentes & aſtringentes fructus, plurimi ſunt ex eis qui attingi minimè debent. Vnde ſumptis pyris abſtinendum eſt à cotoneis, & cotoneis acceptis, longè ablegãda ſunt ſorba, vel meſpila, & contrà. Verumenimuerò, inter comprimentes & adſtringentes fructus, non paruum eſt diſcrimen. Nam quidam comprimunt ſola ſubſtantiæ grauitate & pondere, vt crudę auellanæ: alii verò propria facultate quam habent cõſtringendi. Rurſus adſtringẽtium & comprimentiũ nõnulli debiliter aſtringunt, & auſteri dicuntur, qualia ſunt pyra multa: alii fortiter, vt ſunt cotonea, ſorba, meſpila, & de guſtu ſimiles

De fructib. aſtringentibus & acerbis.

Fructuum aſtringentium varietas.

les fructus alij.

Sunt prætereà ex his quidam odorati & aromatici, alij nequaquam: quidam dulces, alij minimè. De astringentibus id in summa habeto prçceptum. Si sola grauitate comprimãt, & non propria facultate aggregandi comprimendíue partes membrorum quibus obuiant, nec odorati sunt aut dulces, nequaquam sumi debent, maximè ab iis qui temperato sunt corpore & calore. Ob id recentes auellanæ vitandæ sunt, licet assumptum cibum cogant descendere. Nam dulcedine carent, stomacho sanè quàm grata: nec odoratum habent quidpiam ad fouendos & recreandos spiritus: nec apertam adstrictionem, qua roborent partes ventriculi. Quo fit vt ei censean-

Cur recentes auellanæ sint stomacho infestæ.

tur infestæ auellanæ recentes. Siccæ minùs nocent, quia minùs frigidæ. Quæ si vel tantillùm torreantur, multò minùs officient: sic enim & dulcorem, & adstrictionem quantulamcunque induunt, quâ prodesse possunt, perinde atque castaneæ, quando probè assatæ exhibentur in cibum. Hinc nimirum fit, vt postremæ sumptæ, mensas claudendo, ventriculi orificium bellè firment ac roborent: presertim si in prestanti vino priùs demersæ fuerint. De fructibus acidis & astringentibus hæc rursus particularia habeto. Si dapes inchoent & mensas aperiant, aluum comprimunt: si verò postrema mensa, hoc est, omnium vltimi exhibeantur, laxabunt & soluent: Nam vbi illi fercula alia precedũt,

Castaneæ & earũ vsus.

Fructus astringẽtes quando exhibendi.

inferiores partes, quas obuias habent, ſtringunt & comprimunt. Quo fit, vt cibariorum fęces & excrementa per reſtrictos meatus & tubulos ægriùs deſcendant, ac difficiliùs extrudantur. Dum verò cibum ſequũtur, contrarium moliũtur: nam ſupra fęces vias ſtringunt, & compriměo cogunt illas deorſum properare. Adſtringentia, pontica & acerba nũquam ſumenda ſunt cruda, niſi fuerint condîta, vel diuturna in ſua arbore mora, vel legitima adſeruatione & repoſitione adſtrictionem acerbitatémue depoſuerint. Omnia enim pontica, acerba & acida, grauiter offendunt thoracis membranas & muſculos. Idcirco cydonia mala, & pyra, pomáue acerba, antè quàm comedantur, debent ex

Sapores thoraci & eius partibus infeſti.

pingui carnium iuſculo coqui, vel vnà cum carnibus in paſtillū componi: niſi ſatius tibi viſum eſſet, illa in feruentibus prunis, vt moris eſt, aſſare, & depellata, ac ſaccharo, aniſo, vel fœniculo conſperſa, mādu-care. Poteris etiam in clibano torrere, quod multis gratiſſimum eſt: ne foculi cineribus, plærunque immundis, vitientur: aut fumi tetro vapore aliquo imbuantur. Sunt qui nobili vino incoquant: ſed eo modo potentiùs adſtringunt, quàm ſi pingui carnium iuſculo decoquerentur. Sorba & meſpila, quæ raró in ſua arbore ma tureſcūt, longa poſt collectionem mora natiuam deponunt acerbitatem. Idcirco ſi quis vrgente neceſſitate, vel imperante voluntate, meſpilis vti cogatur, aſſari, aut me-

Quomodo apparanda in cibū cydonia, pyra, & poma acerba vel acida.

Sorba & meſpila.

ro incoqui debent, vt acerbitatem exuant. Alii fructus pontici dum condiuntur acerbitatem & acorem vtcunque deponunt: ſicuti probare licet in acerbis & immaturis oliuis, dum in ſuo natant iuſculo, & ob id à Græcis, κολυμβάδες nuncupantur. Adhæc in nucibus iuglandibus, dum in ſuo condimento degunt. Nam eo pacto moderatè exacerbantur, & parum lædunt. Sed id minùs in oliuis, quàm tenellis iuglandibus apparet: quoniam abſque melle, vel ſaccharo illæ condiũtur: ob id parciùs ac rariùs in cibum ſumi debent. Aſtringentes fructus, humidi & ſuccoſi, plus congruunt ſiccis tẽporibus, vt æſtate & autũno, quàm hyeme. Sicci verò & humiditatis expertes, ſi quidem dulces

Immaturæ oliuæ & nuces.

erũt, hyeme & vere opportuni aderunt: cuiuſmodi ſunt dactyli & caſtaneæ: habẽt enim dactyli omnes neſcio quid aſtringentis facultatis & ſaporis. Si autem cogeret neceſſitas, hyeme & vere vti fructibus, ad emolliendam aluum, perappoſitè poſtrema menſa apponerentur dactyli, vel vuę paſſę cum ſuis vinaceis & granulis: modò nihil ſuperbibatur. Idem fiet, ſi paſtus initio ſiccæ ficus abſque pane manducentur: in fine verò, dactyli vel oliuæ: poſt quas etiam vuæ aliquot paſſæ, excluſo potu, non ineptè offerentur. Quòd ſi ſucco ſi fructus tũc temporis cuipiam arriderent, qui inter eos nocentiores habentur, vitari debebũt: vt ſunt brumales vuæ: nam renibus, veſicæ, & inteſtinis ſummè incom-

Fructus ad aluum ducendam quando & quomodo ſumendi.

modant. Denique, si liberet mensæ initio & pręludio quidpiam succulentum pręsumere, quod aluum ab excremẽtis expediat, sanequàm accommodum huic rei sese offeret dulce & odoratum pomum assatum, vel in vino coctum, & vbi refrixerit ex multo saccharo, eóque albissimo, commanducatum. Vtile insuper erit in eandem rem brumales vuas albas in feruentem aquam demersas, & mox frigida desuper affusa, exemptis vinaceis & seminibus internis comedere. Si verò succosis fructibus astringẽtibus & comprimentibus in fine pastus, vti visum esset, cuiusmodi sunt pyra quędam, sumenda erunt cum vetere caseo electo & friabili: vel candenti foculo assabuntur, & pelle exuta, vino immergentur, ac

Pulchra & notatu digna de subducentibus aluum.

Astringentes fructus quomodo in fine pastus sumendi.

ita comedentur. Sed ab eis ſollicitè cauebunt, qui torminibus & articulorum cruciatibus ſunt obnoxij. Quòd ad oleaginoſos fructus attinet, vt ſunt amygdalæ, nuces, auellanæ, pineoli nuclei, piſtacia, & ſimiles, ſi crudi & recentes edantur, ventriculum offendent. Sed amygdalæ, nuces & piſtacia minùs lędūt recentia quàm ſiccata. Auellanæ verò & pineorum nuclei contrà: nam plus nocent recentes, quàm ſicci. Vnde corporibus temperatis, & omnibus quorum natura ad caliditatem inclinat, crudis & recentibus huiuſcemodi fructibus vti non expedit: quòd plus obeſſe, quàm prodeſſe queant. Poſſunt nihilominus tenellæ ac recẽtes amygdalæ, ventriculi æſtum opportuno tẽpore vtcunque

Amygdalæ nuces, & pineoli nuclei.

Amygdalæ recentes.

cunque

cunque mitigare: vt ſiccæ, vini vapores ne ſurſum euolent & caput offendant præpedire, ſi menſas clauſerint. Nuces recẽtes vt etiã ſiccæ, non ſolùm ſtomachum lædũt, ſed etiam viſum & caput grauiter tentant: Habent nihilominus id commodi, quòd à flatibus & piſcium viſcoſitate corpus egregiè tuentur. Auellanæ ſua natura hepar ſic ſatis roborãt, ſed ſtomacho & capiti officiunt. Pineorum nuclei, etſi de omnibus ſtomacho ſummè aduerſantur, ſunt tamen paralyticis valde vtiles, & omnium maximè pulmonariis, quibus thoracis interiora à pituita prægrauantur, & ob id ægrè ſpirant, & moleſtè pituitoſum mucum expectorant. Piſtacia frigido hepati & ſtomacho efficaciter proſunt, minúſ-

Nuces recẽtes & indurata.

Auellanæ & pineorum nuclei.

que noxæ, præ aliis iam positis, in corpore relinquunt: verumtamen capiti incommodant. Si antè dicti fructus, generoso melle, aut saccharo fuerint excepti, & accuratè condîti, minùs negocium ventriculo facient, sed temperatis corporibus & euchymis nocebunt, quòd ad voluptatem potiùs quàm vtilitatem condiantur.

Fructus ad voluptatem condiri, potius quàm ad vtilitatem.

Hæc ab Arnaldo Villanouano accepta, & in tuum vsum velut paraphrasi quadam congesta, sed paulò tersius, (quod absque calumnia, & iactantia dictum habe) si boni consulueris, me ad meliora tibi propediem ex vmbra in lucem proferenda, alacriter & perstrenuè excitabis, ac promouebis.

ANTONIVS MIZALDVS LECTORI, S. D.

Rogatus à Typographo, vt confestim, aut si mauis me Grecè dicere, ἐκ τοῦ παραχρῆμα, paginas aliquot vacuas, scripto quopiam ei replerē, ne fortè Prætoris albo, vt iactari solet, ascriberentur: ego hoc ipso præcipiti & momentaneo temporis articulo, summè, si aliàs vnquam, occupatus, ad externa præsidia, & auxiliarem operam confugere fui coactus. Mihi itaque, velut Deus quispiam ad machinas, prestò adfuit, & sanè quàm libenter succurrit doctissimus, & in omni parte medicinæ exercitatissimus vir, Ioannes Lāgius, illustrissimorum Comitum Palatinorum Rheni medicus: cuius erudita confabulatione, vel vt planiùs loquar, lectione, tunc temporis periucundè fruebar. Ille itaque ex tēpore medicam Epistolam, & Problema sequens, De salubri vsu casei (de quo tam varia est apud Medicos disceptatio) Typographo mittendum mihi candidè exhibuit. Cuius hæc est quæstio.

An caseus edendo sit salubris, ad Philippum Melanchthonem.

INdicta mihi erat per Cyrlerum nostrum cœna, inquit Langius, & quum iam secundæ mensæ bellaria apponerētur vnà cum caseo, tū, Philippe, honorifica certè tui ac famuli tui facta fuit mentio: qui tibi edenti caseum de ma-

nibus eripuisset. Aderant inter conuiuas, qui famuli audaciam admirabantur. Alii verò qui eius fidelitatem collaudabant: qui non passus fuisset, vt dominus suus ventriculum cibo praui alimenti, & ad coquendum contumaci, oneraret. Tum ego rogatus respondi: me suspicari famulum fuisse de vulgari illa medicòrum hæresi, qui aliorum ventriculos suis viribus metiuntur, & medicamenta non Socrati, aut Philippo, sed vniuersali hominum in mente ideæ accommodarent: ignorantes naturam ventriculorum ita diuersimodè esse comparatam, vt hic naturâ incalescens, esculenta crassa & coctioni cōtumacia, exactè conficiat: tenera verò adurat, & in nidorulentam eructationem conuertat. Accedit ad hoc quòd esculentorum & potus concoctio non tantùm caloris naturalis viribus, sed proprietate quadam bestiis hominib..sque congenita (vt Galenus refert) perficiatur. Sic hac ratione Struthiocamelus volucris digerit & cōcoquit ferrum, & reliqua metalla igni inexpugnabilia, quæ Leo, Struthiocamelo longè calidior, cōcoquere non potest. Puella à rege Indorum Alexandro fraudi veriùs quàm muneri missa, napello impunè vescebatur. Coturnices semine hyoscyami & veratri pinguescunt: Sturni cicuta aluntur, quæ homini, cęterísque animantibus venena sunt deleteria Hac quoque ratione accidit, vt hominum ille non vescatur caseo. alter abstemius viuat: Quo tamen caseo, Zoroastes, artis

Galenus libro 2 de aliment. facult.

magicæ inuẽtor, viginti annis in deserto vixisse traditur, ita tẽperato vt vetustatem nõ sentiret. Quod siccis dracontii foliis effici docuit Galenus: quibus recẽs impiicitus à putredine immunis seruabatur. Proinde Hippocrates prudẽter, vt cętera omnia, nos in libro de vetere medicina his verbis admonet: Non simpliciter, inquit, existimare oportet, quòd malum edulium sit caseus: non enim omnes homines lędit, imò gracilibus mirabiliter conferre traditur. Nec obstat quòd aliqui caseum crassi & viscidi alimenti, quo epatis, renum, venularũque obturentur meatus, ac arenulæ in renibus ac vesica, veluti calce agglutinentur, vt in calculum coalescant, causantur, & passim opponunt. *Libro 6. simpl. medicam.*

Nec id, Philippe, te à casei esu deterreat: moderata quippe salis conditura, hæc casei incommoda corrigit, quæ humorum lentorem incîdit, friabiles reddit arenulas, meatuum obstructiones reserat, neruosum ventriculi osculum roborat, appetitúmque eius languentem sua acrimonia excitat, & nauseam sistit. Ob id non temerè veteres salem irritamentum gulæ vocarunt. Quod & columbæ apprimè norũnt: quæ, vt refert Plinius, pullis primo salsiorem terram collectam gutture in ora spuunt, præparantes tempestiuitatem cibo. Nec quoque te Galenus in libro de boni malíque succi alimentis terreat, cùm ait: Ex caseis omnibus crassus est succus, insupérque ex vetustis malus: recenter autem coactos, prima mensa *Conditura salis commoda.* *Casei salubris conditio.*

ad aluum ducẽdam manducare licet cum melle: nam, inquit, & minùs crassus est quàm veterum succus, & nullo pacto malus. Proinde Philippe, nihil horum incommodi veritus, liberè vescere caseo recenti, salis momento temperato: qui lactis bubuli, aut caprini dulcorem resipiat, à vetustatis acore alienus, confisus Hippocratis, Apollinis nostri, oraculo, quo ait: Paulò deterior cibus aut potus, suauior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus est præferendus. Hactenus Langius.

Aphorismo 38 Sectionis 2.

Cæterùm vt à calumnia quorundam & noxæ infamia caseum vindicarem, sequentes versiculos ex Salernitarum Regimine ad Anglorum Regem huc transferre opportunum ac iucundum esse duxi, vbi caseus hunc in modum conqueritur:

Ignari medici me dicunt esse nociuum:
Sed tamen ignorant cur nocumenta feram.
Qui Physicam norunt hæc de me testificantur,
Optima post epulas caseus esca datur.
Rursus, opem stomacho languenti caseus adfert,
Si post extremas incidat ille dapes.

Et alibi,

Caseus & panis bonus est cibus, herculè, sanis:
Si non sunt sani, non iungent hunc bene pani.

Si cui arridebunt fercula, coci industriâ ex caseo confecta, præter Apicium & Atheneum, Platina in libro de honesta voluptate illi abũdè satisfaciet. Hæc satis pro Caseo.

SVMMA PRIVILEGII.

REGIA sanctione cautum est, ne alius quispiam preter Federicum Morellum, Regium Lutetiæ Typographum, *hæc duo Opuscula,* ANTONII MIZALDI *Monluciani, medici, cura & diligentia emissa, Dioclis scilicet Carystij, de morborum præsagijs, & eorundem extemporaneis remedijs: & Arnaldi à Villa noua de salubri hortensium usu,* intra quinquénium absque manifesto eiusdé Mizaldi consensu, sub Regis ditione imprimat, aut vendat. Qui secus fecerit libris & pœna in sanctione æstimata mulctabitur. Concessum fuit Priuilegium Lutetiæ Parisiorum, die quinta Octobris, 1570.

Per Regem in Consilio,

DENYS.

